

**PEREGRINATIO ACADEMICA A STUDENŢILOR TRANSILVĂNENI
LA UNIVERSITATEA DIN JENA ÎNTRE ANII 1601-1789***

Agáta KLIMEKOVÁ

Slovenská národná knižnica (Biblioteca Națională a Slovaciei), Martin

***Peregrinatio Academica of Transylvanian Students to the University of Jena
between 1601 and 1789***

ABSTRACT

The contribution of the pilgrimage of Transylvanian students to German universities is, due to its too broad subject matter, only concerned with their pilgrimage to the University of Jena between 1601 and 1789. The author deals briefly with the development of education in Transylvania and introduces some of the most important personalities who contributed significantly to the development of education and highlights the absence of colleges and universities in the country. As a result, a large number of students opted to study at foreign universities. In detail, the students' place of origin, religion and social status are presented. The focus is on monuments of book culture, some dissertations, which were published on the occasion of the award of a certain academic degree. One of the problems discussed concerns the fact that not all students who started their studies at a foreign university also finished them at the same institution or at another university. But many students have wandered to several universities and have not graduated from any of them. The Appendix presents some published dissertations of Transylvanian students identified through the online catalogues VD17 and VD18.

Cuvinte-cheie: carte veche, Transilvania, spațiul german, învățământ, disertații

Key words: old book, Transylvania, German area, education, dissertations

De la jumătatea secolului al XVI-lea are loc o dezvoltare calitativă și cantitativă în domeniul educației și pe teritoriul Transilvaniei istorice, care a fost condiționată de mai mulți factori. La începutul Reformei, pe lângă școlile elementare, existau și școli care asigurau studii superioare și erau întemeiate în primul rând de nobilime, biserică și orașe. Purtătorii ideilor umaniste și reformatoare au fost studenții care au învățat la universitățile străine, mai ales la cele protestante, iar după întoarcerea acasă s-au alăturat mișcării reformatoare, aplicând ideile noi atât în predarea în școli, cât și în procesul de răspândire a credinței. Reorganizarea învățământului transilvănean din anii 40 ai secolului al XVI-lea a avut doi precursori, reformatori și pedagogi de seamă. Primul a fost Gáspár Heltai, pastor protestant, scriitor, traducător și tipograf, care a trecut la credința evanghelică și a studiat la Universitatea din Wittenberg. Reîntors în țară, în anul 1544, a încercat să pună la cale transformarea școlilor catolice

* Traducerea textului din limba slovacă în limba română a fost realizată de către doamna prof. univ. dr. Eva Mârza.

existente în unele protestante, străduindu-se totodată să înființeze altele noi, care ar fi oferit o educație în spiritul Reformei. Cel de al doilea organizator de seamă al învățământului transilvănean a fost Johannes Honterus, naturalist, pedagog și editor de cărți, care, după încheierea studiilor universitare, s-a reîntors la Brașov, localitatea sa natală. Pe lângă faptul că a fost implicat în numeroase activități culturale, precum fondarea unei tipografii, a înființat prima moară de hârtie din Transilvania, a fost preot și s-a preocupat de educarea și instruirea tinerilor. A reorganizat școala germană de la Brașov, care a primit în anul 1541 o nouă clădire, în anul 1547 i s-a adăugat o bibliotecă, iar Honterus a elaborat un nou regulament de funcționare: *Constitutio Scholae Coronensis* (1543). Mai mulți membri al corpului profesoral au fost invitați din străinătate, iar, pentru calitatea înaltă a învățământului de acolo, școala a fost urmată și de studenți din afara Transilvaniei. Absolvenții școlii au urmat diferite profesii: preoți, medici, tipografi, muzicieni sau dascăli. Între anii 1544 și 1548, au ieșit de pe porțile școlii 126 de absolvenți, dintre care 25 și-au continuat studiile la universitățile din străinătate¹.

În încercarea de a opri dezvoltarea protestantismului, Biserica Catolică a reacționat prin Contrareformă. Este momentul în care au apărut noi ordine călugărești, dintre care un rol important l-a jucat *Societas Jesu* – iezuiții. Deoarece educația și instruirea tinerilor au fost parte integrantă a fiecărei mișcări de reformare, iezuiții erau, de asemenea, conștienți de importanța școlilor. În eforturile lor de recatolicizare și contrareformă, au folosit în principal gimnaziile și colegiile proprii. În Transilvania au ajuns în anul 1579, la invitația principelui și regelui Poloniei Ștefan Báthory și a diplomatului papal Antonio Possevino. Imediat după ce s-au stabilit, au deschis o școală în spațiile mănăstirii benedictine din Cluj-Mănăștur. Iezuitul polonez Jacob Wujek (Vangrovitius) a fost numit rector, iar corpul pedagogic a fost format din iezuiți germani, maghiari și polonezi. La data de 12 mai 1581, Ștefan Báthory a ridicat colegiul la nivel de Academie cu facultățile de teologie și filosofie, la care studenții puteau obține și ranguri academice mai înalte (*gradus et Baccalaureatus, et Magisterii, et Doctoratus*)². Cu mici întreruperi școala a funcționat până în anul 1607, când iezuiții au fost expulzați din Transilvania, în urma unei hotărâri a dietei de la Cluj.

În prima jumătate a secolului al XVII-lea s-a implicat în evoluția învățământului din Transilvania și principele Gabriel Bethlen. În anul 1622 apărea ideea de înființare a unei academii evanghelice (*Collegium Academicum*), în locul instituției de învățământ fondate de Ștefan Báthory la Cluj; s-a hotărât însă deschiderea școlii în capitala Principatului, la Alba Iulia. Chiar dacă

¹ Johannes Honterus [online]:

https://www.welcometoromania.eu/Brasov/Brasov_Liceul_Honterus_m.htm [accesat la 2022-08-27].

² Babeș-Bolyai Tudományegyetem – rövid történeti áttekintés. [online]. <https://www.ubbcluj.ro/hu/despre/prezentare/istoric> [accesat la 2022-08-28].

construirea clădirii nu a fost încheiată, în anul 1629 școala a început să funcționeze, fiind susținută material de principe. S-au înființat trei facultăți: teologie, filosofie și drept. Întemeierea facultății de medicină, care să dea școlii caracterul unei universități acceptate în străinătate, nu a fost permisă de situația generală din țară.

Despre posibilitatea înființării unui colegiu au discutat sașii transilvăneni în anii 1647 și 1653, dar, în lipsa sprijinului din partea principelui, planul de construire a unei școli nu a fost pus în aplicare. Aceasta a fost cauza plecării studenților talentați la universitățile străine, în primul rând la cele germane, pentru că sistemul liceal al sașilor a fost similar cu cel din școlile germane, ceea ce a permis o tranziție simplă a studenților către învățământul universitar din Germania. Așadar, studenții de origine săsească predomină în rândurile călătorilor transilvăneni la universitățile germane din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

Deoarece în Transilvania nu au funcționat alte universități decât cele mai sus amintite, de mai scurtă durată, *Peregrinatio academica* a studenților din Transilvania la universitățile străine în secolul al XVII-lea are în istorie o importanță deosebită. În comparație cu restul teritoriului Ungariei din aceea vreme, unde a lipsit politica educațională, în Transilvania se observă susținerea peregrinării academice din partea principelui, mai ales în prima jumătate a secolului. Gabriel Bethlen însuși i-a ajutat financiar pe mulți studenți, alături ei au fost susținuți prin intermediul misiunilor diplomatice, pentru a-și desăvârși educația și instruirea la universitățile străine. A întreținut contacte directe sau prin intermediari cu profesorii de seamă de la universitățile europene, ceea ce a însemnat mult pentru studenții veniți din Transilvania. Dar nu numai principele, ci uneori chiar demnitarii publici, nobilii sau înalte fețe bisericești au achitat studiile tinerilor din clasele mai sărace, ajutându-i să obțină o educație.

Până la Reformă, din cauza absenței instituțiilor de învățământ superior, studenții de pe teritoriul Transilvaniei, precum și de pe teritoriul întregii Ungarii, au fost școliți la universitățile din Viena, Padova, Cracovia și Praga. În secolul al XVI-lea plecau studenții sași și maghiari la studii în Germania, mai ales la Universitatea din Wittenberg, care a devenit în acea perioadă cel mai des căutată de tinerii protestanți din străinătate. Universitatea din Wittenberg a fost fondată de Frederic cel Întelept la 18 octombrie 1502, pe baza privilegiului obținut de la împăratul Maximilian I. La baza ei se aflau patru facultăți. Cu cinci ani mai târziu, la 20 iunie 1507, întemeierea ei a fost confirmată și de Bula Papei Iuliu al II-lea, devenind leagănul Reformei. Domeniile preferate au fost teologia, filozofia, limbile clasice și medicina. După moartea lui Martin Luther, personajul de frunte a devenit Philipp Melancton, care s-a îngrijit de educarea unei generații întregi de teologi umaniști și a elaborat un program de predare modern. Locul de frunte a fost păstrat de universitate până la jumătatea secolului

al XVIII-lea, când s-a ajuns la diminuarea numărului studenților din cauza diverselor reglementări și restricții îndreptate împotriva studenților protestanți și, nu în ultimul rând, și a războiului de șapte ani. În anul 1761 și-a deschis porțile și pentru studenții protestanți facultatea de drept de la Universitatea din Trnava; ca urmare, în străinătate, au putut pleca pe cale oficială, din Transilvania și din tot Regatul Maghiar, doar studenții interesați de studii teologice. În conformitate cu reglementarea din anul 1763, teologia se putea studia numai la universitățile de la Erlangen și Utrecht. În anii 1756-1759 și 1763-1766, li s-a interzis studenților din Ungaria studiul în străinătate³. În ciuda tuturor interdicțiilor și reglementărilor, studenți din Transilvania pot fi identificați la universitățile germane, chiar dacă într-un număr mai redus decât înainte și în cea de a doua parte a secolului al XVIII-lea. Pe lângă Universitatea de la Wittenberg, universitățile din Jena, Leipzig, Halle, Erlangen, Altdorf au fost ținta peregrinării academice a studenților ardeleni.

Datorită interesului mare din partea absolvenților de liceu, fie catolici, fie protestanți, de a-și continua studiile la universitățile germane, în partea următoare a cercetării ne vom concentra atenția asupra peregrinării academice a studenților ardeleni la Universitatea din Jena. Materialul sursă pentru cercetarea de față l-au reprezentat două lucrări ale cercetătorilor maghiari, László Szögi și Attila Tar, pe care le-au realizat pe baza consultării matricolelor universitare⁴. În aceste registre se regăsesc informații privind numele studentului, locul nașterii sau proveniența, data înscrierii la universitate (anul, luna, ziua, semestrul), mai rar facultatea aleasă sau gradul academic atins la data obținerii diplomei și datele de înscriere la alte universități. Mai rar se menționează vârsta studentului, care ar putea indica anul nașterii sau religia, data încheierii studiului, liceul urmat, ocupația tatălui sau statutul social. Adesea, proveniența studentului apare în forma *Transylvanus*, *Saxo Transylvanus*, *Transylvano Hungarus* sau *Erdély*, deci numai apartenența geografică sau statală, de aceea nu se poate cunoaște locul nașterii.

Așa cum am mai menționat, Universitatea din Jena ocupa un loc important în peregrinarea academică a studenților străini. Anul oficial de întemeiere este considerat 1558. A purtat numele *Salana* sau *Colegium Jenense*. Începuturile sale datează însă din 1547, când electorul de Saxonia, Johann Friedrich I, a decis să înființeze la Jena o universitate. Această intenție a fost dusă la îndeplinire de fiii săi, care, la 19 martie 1548, au pus bazele unei „școli superioare“ în spațiile fostei mănăstiri dominicane – un gimnaziu pedagogic (*Paedagogium provinciale*). Potrivit hotărârii împăratului Ferdinand I, școala a obținut, la 15 august 1557, toate drepturile unei universități, iar deschiderea festivă a avut loc la 2 februarie 1558. Misiunea sa de bază a fost creșterea și educarea avocaților,

³ Tar 2004, p. 20.

⁴ *Ibidem*; Szögi 2001, *passim*.

profesorilor și clerului confesiunii augustane. Universitatea a ajuns la cea mai mare înflorire în anii 1706-1720, când, cu un număr de 1800 de studenți, a devenit cea mai mare universitate germană.

Matricolele universitare demonstrează că, în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, la Universitatea din Jena au studiat 563 de studenți din Transilvania, 76 – în secolul al XVII-lea și 487 – în secolul următor. Primul student transilvănean este înregistrat în anul 1614. A fost un clujean, Matthias Ravius (Raw)⁵, care, înainte de venirea la Jena, studiasse, de la 2 iulie 1614, în Altdorf. Următorul student, Laurentius Berver din Rupea, apare în registru abia în anul 1647. Și el și-a început studiile la o altă universitate, petrecând doi ani la Elbing. Până în anii 60 ai secolului al XVII-lea, apar sporadic la Jena studenți din Transilvania, dar numărul lor începe să crească după anul 1660, când s-au înregistrat la universitate 10 studenți. Această tendință a continuat până în anul 1665, când numărul studenților a început să scadă rapid. În anii 90, numărul studenților crește din nou, iar această tendință nu s-a schimbat pe parcursul secolului al XVIII-lea, dovadă fiind înscrierile în registrele matricole.

O caracteristică a peregrinării academice în perioada cercetată a fost studiul la mai multe universități, ceea ce-i privește și pe studenții transilvăneni, care au studiat pe parcursul anilor la diferite universități, fără să obțină nivelul academic la vreuna dintre ele. Au petrecut un semestru sau două la fiecare și s-au întors acasă fără a-și termina studiile sau au rămas în străinătate. Mulți studenți transilvăneni, în urma unui astfel de parcurs, s-au întors totuși acasă. Cei care au avut posibilități materiale reduse s-au bucurat să urmeze cel puțin o universitate. Nici Jena nu făcea parte întotdeauna din „stațiile” țintă. Din numărul înscrișilor, la Universitatea din Jena, 332 au urmat doar această singură instituție, iar restul de 155 au urmat și alte universități, ori înainte de a ajunge la Jena, ori s-au mutat la altă universitate după ce au parcurs aici câteva semestre. În secolul al XVII-lea, transilvănenii și-au continuat cel mai adesea studiile la universitățile din Wittenberg, Strasbourg și Altdorf, în secolul al XVIII-lea – la Wittenberg, Halle, Leipzig, iar în anii 60 – mai ales la Erlangen. Cea mai mare parte a studenților a urmat în timpul peregrinării lor 2-3 universități, doar câțiva au fost la patru. Un caz singular l-a reprezentat un student din Brașov, Martinus Orendi, care s-a înscris la Universitatea din Tübingen în decembrie 1774. Nu știm dacă și-a terminat studiile, dar, în 1781, îl întâlnim la Universitatea din Helstedt, iar până în 1788 apare în registrele universitare din Halle (1783), Erlangen (1786), Jena (1786), Marburg (1787) și, în cele din urmă, la Göttingen (1788). Până în prezent nu am găsit nicio disertație cu numele său și este posibil să nu-și fi

⁵ În perioada cercetată numele studenților apăreau în forma latinizantă, în conformitate cu practica umanistă, de aceea și noi le-am lăsat așa, în forma în care se află în materialele sursă și în disertațiile publicate.

terminat studiile la vreuna din universitățile amintite și să se fi întors acasă fără diplomă.

Cei mai mulți studenți transilvăneni au revenit acasă de la studii, dar unii au rămas în străinătate și au devenit profesori la „alma mater”, au fost președinți de comisii la sustineri publice sau au participat la susținerea disertațiilor. Dintre cei care, după absolvire, au rămas să lucreze la universitate și și-au dobândit rangul academic, amintim, de exemplu, pe Valentin von Greiβing (1653-1701) din Brașov⁶. A fost fiu de senator, la 7 aprilie 1674 s-a înmatriculat la universitatea din Wittenberg, unde a obținut titlul de magistru în filosofie la 27 aprilie 1676. Din 12 aprilie 1677 a funcționat timp de doi ani în calitate de adjunct la facultatea de filosofie. În anul 1679 s-a întors în patrie și, la 7 iulie 1684, a fost numit rector la liceul Honterus din localitatea natală.

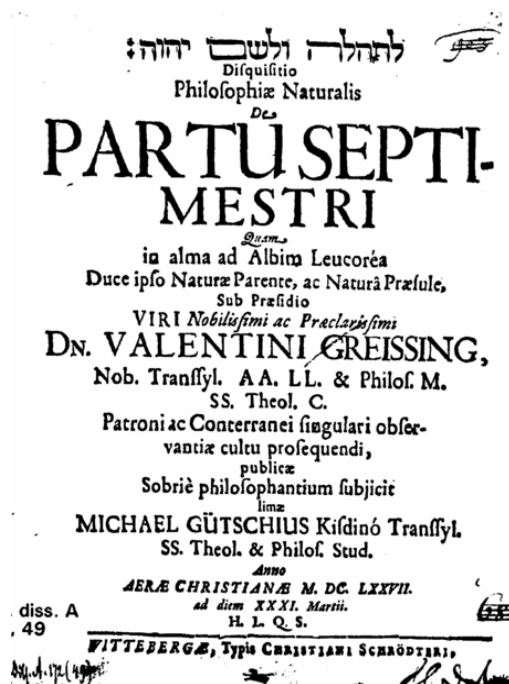

Fig. 1 – Foaia de titlu a disertației de la Universitatea din Wittenberg, unde a funcționat Valentin von Greiβing în anul 1677; a prezidat examenele publice, în acest caz, ale studentului transilvan Michael Gütschius.

⁶ Valentin von Greiβing. Vezi https://de.wikipedia.org/wiki/Valentin_von_Greiβing [accesat 2022-09-02].

Din Brașov provenea juristul, istoricul și specialistul în heraldică Martin Schmeitzel (1679-1747). După terminarea studiilor liceale în localitatea natală, a studiat, din ianuarie 1700, la Universitatea din Jena. În anul 1702 s-a mutat la Universitatea din Wittenberg, pe urmă la Greiswald, ca, în sfârșit, în anul 1706, să-și încheie studiile la Halle⁷. Mai târziu, în anul 1720, a apărut la Universitatea din Jena în calitate de cadru didactic adjunct la facultatea de filosofie. Un an mai târziu, a primit titlul de profesor în domeniul geografiei și a fost însărcinat cu inspecția bibliotecii academice. În anul 1731 a trecut la Universitatea din Halle, a fost numit consilier al Curții Regale prusace, a lucrat ca profesor de drept și istorie la universitate, iar în anul universitar 1743/44 a fost prorector la a sa „alma mater”.

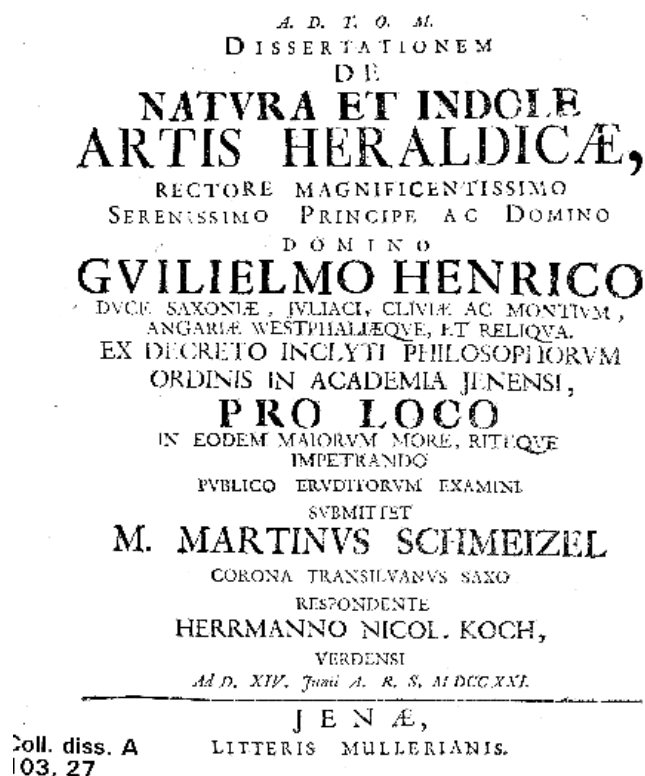

Fig. 2 – Foaia de titlu a unei tipărituri de la Jena. Martin Schmeitzel a prezidat un examen public.

⁷Martin Schmeitzel. Vezi https://de.wikipedia.org/wiki/Martin_Schmeitzel [accesat 2022-09-02].

Ocupându-ne de peregrinarea studenților transilvăneni la Universitatea din Jena, am putut să propunem un punct de vedere privind proveniența lor geografică. Matricolele școlare indică locurile din care au venit la studii și prezintă un număr de 50 de localități și orașe. Cei mai mulți studenți au provenit de la Brașov și Sibiu. În tabelul de mai jos, am selectat zece localități, în ordine alfabetică, din care provin studenți în număr semnificativ.

Localitatea	Numărul studenților
Biertan	5
Bistrița	27
Brașov	111
Cincu	16
Dealul Frumos	7
Mediaș	57
Rupea	16
Sebeș	12
Sibiu	123
Sighișoara	53

Din celelalte localități identificate au plecat la studii doar unu – doi studenți (Apold, Bunești, Cluj, Felmer, Moșna, Nadeș, Ludoș, Senereuș, Vard, Zagar etc.). Am mai identificat 87 de situații în care nu am reușit să aflăm proveniența concretă, în locul ei, mai ales în anii șazeci ai secolului XVIII, apăsarea în foile de titlu indicația generală *Transylvanus*, *Saxo Transylvanus*, care, pentru cercetarea de față, a fost totuși edificatoare.

De la Alba Iulia au plecat la studii în Germania, în perioada avută în vedere, doar nouă studenți. Aceștia au studiat la universitățile din Frankfurt (Károlyi Szekeres, Stephanus – 1622, Fábíán, Benedictus – 1665, Borktos, Clemens – 1755), Heidelberg (Albensis Nagy, Johannes – 1615), Herborn (Fischer (Piscator), Johannes – 1651), Wittenberg (Markelius, Georgius – 1678, Capp, Johann – 1723), Bremen (Mziansky, Casparus – 1630), iar la Jena l-am găsit doar pe Carolus de Lindenfels, provenind dintr-o familie aristocrată, care și-a început studiile la Universitatea din Jena în octombrie 1748. Nu deținem informații despre încheierea studiilor, deocamdată nu i-am găsit disertația, care ne-ar putea lămurii în acest sens.

După cum am menționat la începutul studiului, în matricolele școlare se precizau uneori și apartenența religioasă a studentului ori poziția sa socială. Dintre studenții Universității din Jena, doar în 33 de cazuri este indicat că provin dintr-o familie evanghelică, deși se poate presupune că majoritatea studenților de la universitățile germane erau de religie evanghelică, fiindcă studenții catolici au

putut studia din anul 1635 la Universitatea iezuită de la Trnava. Despre poziția socială a studentului deținem și mai puține informații. Doar în 18 cazuri s-a afirmat că studentul provine dintr-o familie nobilă sau că are origine aristocratică. Am identificat aici membrii familiilor Seeberg Wankel din Sibiu, Brukenenthal de la Nocrich, Rosenfeld din Sibiu, Lindenfels din Alba Iulia, Drauth din Sibiu și pe alții.

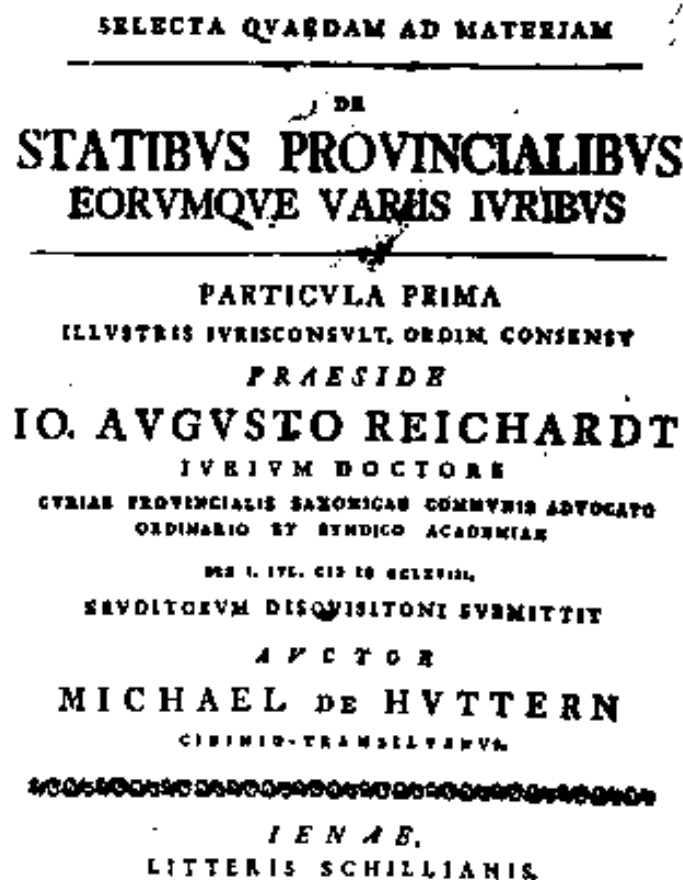

Fig. 3 – Foaia de titlu a disertației lui Michael de Huttern, din Sibiu, susținută la Jena

În legătură cu cercetarea peregrinării academice, se acorda, în general, mai puțină atenție culturii cărții, tipăriturilor lăsate de studenți din timpul studiilor universitare. Este vorba de un tip special de documente editate cu ocazia prezentării susținerii lucrărilor de diplomă, de disertații de doctorat sau

absolvirea studiilor, în acest caz al studenților din Transilvania. În ceea ce privește conținutul, domeniul de aplicare și forma, avem în vedere diferite tipuri de documente – anunțuri de o pagină despre actul de absolvire, teze și dispute de absolvire publicate independent prezentate pe mai multe pagini, până la ediții mai mari de dispute sau disertații, pe care le putem eticheta drept tipărituri de disertație. Aceste tipărituri sunt purtătoare de informații referitoare la finalizarea studiului sau la o anumită etapă a studiului universitar – conțin numele absolvenților, președinților, promotorilor (cancelarilor, nota trad.), decanilor, patronilor, data examenului și data susținerii publice, de aceea ele reprezintă o prețioasă sursă de informații pentru istoria învățământului, pedagogiei, literaturii, istoria bisericii, științele naturii, dar și pentru studii biografice. Este de înțeles că nu toți studenții au lăsat în urma lor disertații tipărite, neîncheindu-și studiile începute în străinătate și întorcându-se acasă fără vreo calitate academică.

PARADOXORVM META- PHYSICORVM

DECAS PRIMA.

Paradoxon I.

Scientia, quæ contem-
platur Ens, quatenus
ens est, aptius voca-
tur: Ontosophia seu
Ontologia, quam:
Metaphysica.

Parad. II.

Oppositum Entis non est Non-Ens.

A 2

Parad.

Fig. 4 – Pagină dintr-o disertație

Pentru structura foii de titlu a disertațiilor este caracteristic începutul, care folosește de obicei formula „Disputatio” sau „Dissertatio”. După informațiile despre titlul lucrării urmează datele despre președintele care a prezidat examenul public (Praesidio ..., sub Praesidio ...), precizându-se numele persoanei și funcțiile îndeplinite la universitate. Numele studentului se introduce prin termenul „Respondente” și indicația despre proveniență. Am mai menționat că numele se folosesc în forma latinizantă (Johannes Georgius Eckhardt, Andreas Severinus) ca și numele locului de proveniență (Schoeneberg, Corona, Cibinio). Pe majoritatea tipăriturilor este înscrisă și data la care a avut loc disputa sau susținerea publică și, pentru că evenimentul a fost public, se specifică și locul, spre exemplu, „in Auditorio Collegii Veteris”, ora, spre exemplu, „horis ante meridianis” sau „horis ante et pomeridianis”, înainte și după masă. În cazul disertațiilor de medicină apare adesea și titlul dobândit „Pro Gradv Doctoris”, „Pro Gradv Et Privilegiis Doctoris Medicinae”. *Impressum*-ul conține locul și data imprimării documentului, numele tipografului și anul, dacă nu s-a indicat data susținerii în textul foii de titlu, pentru că, în astfel de cazuri, anul susținerii este identic cu anul tipăririi. Din punctul de vedere al formei tipografice, aceasta este aproape identică la toate tipăriturile realizate în Germania, prima pagină este decorată cu un frontispiciu și o inițială ornată pe un fundal ornamental sau figurativ (**Fig. 3 și 4** – o mostră a paginii de titlu și decorație tipografică).

Acordarea titlurilor academice la anumite facultăți făcea parte din privilegiile universitare. La promoțiile studenților luau parte decanii facultăților, cancelarii, rectorii și profesorii, actul solemn începea cu o liturghie, urma jurământul solemn și disputa pe baza tezelor din problematica dată. Evenimentul era public și în aceeași zi puteau obține titlurile academice mai mulți studenți. Textul disputei, de fapt al disertației, a fost elaborat, în general, în colaborare cu profesorul conducător pe baza prelegerilor respectivului cadru didactic, fiind prezentat de student în fața publicului. Din această cauză, în astfel de documente, este greu de apreciat care este contribuția intelectuală a fiecărui participant (profesorul sau studentul). Chestiunea autorului nu este rezolvată nici în practica catalogării și este înțeleasă diferit chiar și în bibliografiile retrospective existente, fie naționale, fie străine⁸.

În încheierea evenimentului festiv de susținere a lucrării, promotorul (persoana care conduce evenimentul și ceremonia de absolvire) a rezumat prezentările, iar absolvenții își dăruiesc reciproc disertațiile tipărite, le dăruiesc mecenajilor prezenți la susținerea și acordarea de titluri. La sfârșitul unor disertații tipărite se află anexate poezii de diferite dimensiuni prin care colegii îi felicitau pe absolvenți cu ocazia încheierii studiilor și obținerea titlului

⁸ În *Anexa* am ordonat disertațiile tipărite sub numele profesorului.

academic. Numeroase disertații cuprindeau dedicații din partea studentului către patronii sau mecenații care i-au susținut financiar la studii.

Cercetările preliminare ne-au arătat că numărul disertațiilor publicate de studenții din Transilvania, care în secolele XVI-XVII se aflau la studii în Germania, este considerabil, iar numărul lor în bibliotecile germane, de asemenea, nu este de neglijat. Copia lor digitală se poate accesa în VD17 și VD18⁹. Aceste tipărituri sunt deocamdată necunoscute bibliografiilor, biografiilor sau pentru istoriografie, reprezentând și o sursă pentru o cercetare cu mult mai aprofundată. Acest gen de cercetare necesită mult timp, deoarece se realizează pe baza căutării numelui fiecărui student în cataloagele online VD17 și VD18. Prin urmare, în anexă, prezentăm exemple de disertații tipărite de la Universitatea din Jena, pe care am reușit să le identificăm până acum. Ne-am oprit la 22 de disertații realizate de 15 studenți din Transilvania. Din punct de vedere formal am inclus între ele:

- a) Tipărituri în care respondent a fost student din Transilvania;
- b) Tipărituri în care apare un „prezes” (președinte), profesor din Transilvania;
- c) Tipărituri în care autorii poeziilor dedicate respondenților au fost studenți din Transilvania;
- d) Notificări sau invitații la absolvirea studenților din Transilvania, care erau emise cu ocazia acordării gradelor academice superioare.

Fișele din *Anexă* sunt organizate cronologic, după data publicării lor. Urmează numele studentului cu datele biografice scurte. Tipăriturile sunt ordonate după numele profesorului care a prezidat examenul public – susținerea titlului academic. Rezultatele noastre ar putea prezenta o primă etapă a cercetării și prelucrării tipăriturilor realizate de autori transilvăneni văzute ca un concept extins. Cercetarea peregrinării academice a studenților din Transilvania la universitățile germane în secolele XVI-XVIII, prin lucrările lor publicate, poate fi o sursă importantă și necunoscută pentru o cercetare mai amplă a peregrinării studioșilor.

List of illustrations

Fig. 1 – Title page of the dissertation from the University of Wittenberg, where Valentin von Greißing worked in 1677; he presided over the public examinations, in this case of the Transylvanian student Michael Gütschius

Fig. 2 – Title page of a Jena printing. Martin Schmeizel presided over a public examination

Fig. 3 – Title page of the dissertation of Michael de Huttern, from Sibiu, defended in Jena

Fig. 4 – Page from a dissertation

⁹ V17: *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts*; V18: *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 18. Jahrhunderts*.

ANEXA¹⁰

1660

GRAFF, Caspar – Cluj, a studiat din 3 ianuarie 1657 la Universitatea din Jena, este autorul unei poezii de felicitare.

1. ZAPF, Gotfried

In Nomini Jesu Personae admirandae! Exercitium Academicum De Persona, Quod Sub gratationis Dei [...] gr. auspiciis, In illustri Serenissimorum Saxonia Ducum Athenai Salano, Sub Favorabili Praesidio Dn. M. *Gottfridi Zapffii*, Philosophiae Professoris Extraordinarii, Fautoris & Praeceptoris colendi, Publicae disquisitioni submitit *Jacobus Zablerus*, Bartphâ-Ungarus. Autor. Ad diem [?] Maji. – Jenae: è Grammatographéo Nisiano, Anno MDCLX. [=1660]. [24] p. 4°.

La sfârșitul tezelor, se află trei poezii de felicitare dedicate respondentului de **Casparus Graffius Transylvanus**, *Jona Henricius*, *Rosenbergâ Hungarus*, *David Günther*, *C. P. H.*

VD17 3:020508B

ULB Halle <Ung VI 37 (33)>; UB Heidelberg <1,7187 RES>

1698

KRAUSS, Andreas – (?-1729), teolog evanghelic german, care s-a născut la Sighișoara, de la 12 martie 1698[?] a studiat teologia la Universitatea din Jena. Din anul 1699 a funcționat ca rector în localitatea natală și din anul 1705 a fost predicator în parohiile Șaeș și Apold.

2. TREIBER, Johann Philipp

Paradoxorum Metaphysicorum Decades Tres Indultu celeberrimorum almae Salanae Philosophorum publicè examinandas inibi proponit M. *Jo. Philippvs Treiber*, L. P. LL. C. Et Respondens **Andreas Krauß/ Schesburgo-Transylvanus**. D. [?] Octobris M DC IIC. [1698]. – [Jena]: Litteris Mvllerianis, (1698). [8] p. 4°.

VD17 39:149841P

FB Gotha <Diss. phil 8° 00071 (18)>

1699

3. TREIBER, Johann Philipp

Dissertationvm De Svmmis Rervm Generibvs Tertia, In quae Paradoxon hoc Logicum: Accidens Praedicabile Et Praedicamentale Plane Non Differvnt, Benignissimo permissu Amplissimae Facultatis Philosophicae In Alma Salana D. V. Aprilis MDCIC. Publice discutiendum exhibebit Praeside M. *Jo. Philippo Treiber* Fac. Philos. Adj. I. U. C. P. L. C. Respondens **Andreas Krauß/ Schesburgo-Transylv.** – Ienae: Literis Mvllerianis, (1699). 24 p. 4°.

VD17 39:149800E

FB Gotha <Diss. phil 8° 00071 (11)>; <ULB Halle Ung VI 37 (45)>

¹⁰ Fiecare fișă de carte se încheie cu indicarea bibliotecii în care se află cartea și cota cărții.

1721

SCHMEITZEL, Martin – (1679-1747), jurist, istoric, specialist în heraldică, de origine săsească, din Braşov. A studiat la Universitatea din Jena în ianuarie 1700, din anul 1702 s-a mutat la Universitatea din Wittenberg, apoi la Greifswald și, în final, la Halle, unde și-a finalizat studiile în anul 1706. A fost activ la Universitatea din Jena, trecând în anul 1731 la cea din Halle. A prezidat mai multe susțineri publice ale studenților.

4. SCHMEITZEL, Martin

A. D. T. O. M. Dissertationem De Natvra Et Indole Artis Heraldicae, Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Domino Gvilielmo Henrico Dvce Saxoniae, Jvliaci, Cliviae Ac Montivm, Angariae Westphalieqve, Et Reliqua Ex Decreto Inclviti Philosophorvm Ordinis In Academia Jenensi, Pro Loco In Eodem Majorvm More, Riteqve Impetrando Pvblico Ervditorvm Examine Svbmittet M. *Martinvs Schmeizel Corona Transilvanvs Saxo* Respondente Herrmanno Nicol. Koch, Verdensi Ad D. XIV. Junii A. R. S. M DCCXXI. Jena: Litteris Mullerianis, (1721). [2], 66 p. 4°. VD18 10236236
SLUB Dresden <Coll. Diss. A. 103, 27>

1722

ECKARDT, Georg – originar din Sibiu, în anul 1718 și-a început studiile la Universitatea din Wittenberg, de unde s-a mutat la Jena, la 13 mai 1721.

5. HAMBERGER, Georg Erhard

Q. D. B. V. Dissertatio Physica De Sole, Coelo Nvbibvs Non Tecto Splendorem Amittente, Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Domino Wilhelmo Henrico Dvce Saxoniae, Ivliaci, Cliviae, Montivm, Angariae, Westphaliae, Et Reliqua Consensv Amplissimae Facvltatis Philosophicae Die 7. Octobris M D CC XXII. Ervditorvm Examine Svbiecta A *Georgio Erh. Hambergero*, Phiil. Et M. D. Et Respondente *Georgio Eckardt, Cibinio-Transilv.* – Ienae: Litteris Fickelscherrianis, (1722). 23 p. 4°. VD18 12670367
SUB Göttingen <4 BIBL UFF 190 (14)>

1723

ARTZT, Johann – originar din Sighișoara, din mai 1721 a studiat la Universitatea din Jena, la Facultatea de Filozofie, unde și-a încheiat studiile prin susținerea disertației în noiembrie 1723.

6. HAMBERGER, Georg Erhard

I. N. I. Dissertationem Physicam De Experimento, Ab Hvgenio, Pro Causa Gravitatis Explicanda, Invento, Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Domino Wilhelmo Henrico Dvce Saxoniae Ivliaci Cliviae Montivm Angariae Westphaliae Et Reliqua Consensv Amolissimae Facvltatis Philosohicae Pro Loco In Eadem Obtinendo Die 20. Nov. 1723. Ervditorvm Examine Exponit Praeses *Georg. Erh.*

Hambergervs Phil. Et Med. D. Respondente **Iohanne Artzt. Transsilvano.** – Ienae: Litteris Fickelscherrianis, (1723). 4°. 24 p.

VD18 14165163

UB Tübingen <Ka I 600-2664, 4>

7. HAMBERGER, Georg Erhard

I. N. I. Dissertationem Physicam De Experimento, Ab Hvgenio, Pro Causa Gravitatis Explicanda, Invento, Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Domino Wilhelmo Henrico Duce Saxoniae Ivliaci Cliviae Montivm Angariae Westphaliae Et Reliqua Consensv Amolissimae Facvltatis Philosophicae Pro Loco In Eadem Obtinendo Die 20. Nov. 1723. Ervditorvm Examini Exponit Praeses *Georg. Erh. Hambergervs* Phil. Et Med. D. Respondente **Iohanne Artzt. Transsilvano.** – Ienae: Litteris Crökerianis, (1723). 4°. 31 p.

VD18 1504601X

BSB München <4 Diss. 1667, 21>

1726

SEEBERG, Martin Wankel von – (1707-1766), originar din Sibiu, a studiat din septembrie 1725 la Universitatea din Jena. După întorcerea acasă, a lucrat în calitate de consilier în administrația de stat din localitatea natală.

8. KÖHLER, Heinrich

Exercitationes Academicae Specimen De Natvra Hvmana Morali Qvod Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Domino Qvilielmo Henrico, Duce Saxoniae Ivliaci Cliviae Montivm Angariae Et Westphaliae Reliqua In Academia Salana Inclvty Ordinis Philosophici Consensv Praeside *Henrico Koehlero* Philosophiae Magistro Pvblice Defendendvm Svscipit **Mart. Zach. Wanckhel De Seeberg Eqves Transilvanvs.** Ad D. II. Nov. A. O. R. M DCC XXVI. – Ienae: Litteris Mvlllerianis, (1726). [7], 72 p. 4°.

VD18 10391649

SLUB Dresden <Coll. Diss. A. 63, 25>

1734

SARTORIUS, Johann ml. (1712-1787), învățător, compozitor, predicator evanghelic, originar din Sibiu. De la 10 octombrie 1732 a studiat teologia la Universitatea din Jena, a terminat în anul 1734. După studii a funcționat în localitatea natală, din anul 1750 a fost preot la Daia, și, din anul 1759, la Criș. A compus mai multe cantate.

9. STELLWAG, Georg Christoph

Dissertatio Philosophico-Philologica De Vitio Svbreptionis In Philologia Facile Commisso, Qvam Deo Optimo Maximo Ivvante Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino, Domino Gvilielmo Henrico, Duce Saxoniae, Ivliaci, Cliviae, Montivm, Angariae Westphaliaeqve &c. Comite Item Saynae Et Wittgensteinii, Et Reliqua, Benevolo Amplissimi Senatvs Philosophici Consensv Praeside *Georgio Christoph. Stellwagio* Philosophiae Magistro D. [?] April M D CC XXXIV. Pvblicae

Eruditorm Disquisitioni Svbiicet **Iohannes Sartorius Cinibio** [*spr. Cibinio*]-*Trans.* – Ienae: Litteris Hornianis, (1734). 4°. 39, [1] p.

VD18 10242635

SLUB Dresden <Coll. Diss. A 116, 34>

1752

MYSZ, Martin – (1724-1787), originar din Braşov, din aprilie 1750 a studiat medicina la Universitatea din Jena. Şi-a luat diploma în medicină în anul 1752, titlul de doctor în medicină l-a obţinut la 13 februarie 1755. Este autorul unei disertaţii din ginecologie. După încheierea studiilor, a funcţionat ca medic.

10. KALTSCHMIED, Carl Friedrich

Dissertatio Inavgvralis Medica Sistens Vidvam XXX. Annorvm Chlorosi Laborantem Qvam Annvente Divino Nvmine Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Ern. Avg. Constantino Dvce Saxoniae Ivliaci Cliviae Montivm Angariae Et Westphaliae Reliqva. Svb Praesidio *Caroli Frider. Kaltschmied* Philosoph. Et Medicin. Doctoris, Anatomiae, Chirvrgiae Et Botanices Prof. Pvbl. Ord. Et h. t. Facvltatis Med. Decani, Sereniss. Dvc. Saxo-Vinariensis Et Isenacensis Et Sereniss. Marchionis Brandenbvrgico-Cvlmbacensis Consiliarii Avlici, Prioris Medici Et Physici, Comit. Palatini Caesarei, Acad. Imp. Natvr. Cvriosorvm Collegae. Patroni Et Praeceptoris Svi Singvlari Pietatis Cvltv Devenerandi Pro Gradv Doctoris Legitime Impetrandi Loco Horisqve Consvetis Die VI. Octob. MDCCLII. Pvblico Eruditorm Examini Svbiicet **Martinvs Mysz Corona Transylvan.** – Ienae: Litteris Tennemannianis, (1752). 20, [4] p. 4°.

La sfârşitul tezelor este plasat cuvântul „prezeşului” şi al lui *Iohannes Sailler Med. Cultor Chremnitio Hungarus Opon.* şi poezii de felicitare în germană şi latină, adresate absolventului de *P. Lanyi aus Ungarn. D. Artz. W. B. Oppon.*, *Samuel Bogner aus Cronstadt in Siebenbürgen*, *Petrus Volff aus Hermannstadt* şi *Paullus Roth Corona-Transylu. St. Th.*

VD18 14884348

BSB München <4 Diss. 1849 (19)>

11. KALTSCHMIED, Carl Friedrich

Caroli Friderici Kaltschmied H. T. Facvltatis Medicae Decani Programma Inavgvrale De Necessitate Exsecandi Foetvm Ex Gravida Mortva Dissertationi Solenni Clarissimi Medicinae Doctorandi **Martini Mysz Coronensis Transylvani** De Vidva Chlorosi Laborante Praemissvm. – Ienae: Litteris Tennemannianis, [1752]. 8 p. 4°.

Invitaţie la susţinerea publică a disertaţiei despre ginecologie susţinute de Martin Mysz la Universitatea din Jena. Tipăritura cuprinde şi unele date biografice ale absolventului.

VD18 14884054

BSB München <4 Diss. 1849 (20)>

1754

HIMESCH, Johann – (1731-1771), originar din Brașov, din octombrie 1751 a studiat dreptul la Universitatea din Jena. Și-a încheiat studiile în septembrie 1754 și, după întoarcerea acasă, a fost notar în localitatea natală.

12. WUNDERLICH, Johann

Dissertatio Iuridica De Restitutioe In Integrum Contra Praescriptionem Ex Capite Ignorantiae Non Competende Quam Rectore Academiae Magnificentissimo Serenissimi Principe Ac Domino Domino Ern. Avg. Constantino Duce Saxoniae Ivliaci Cliviae Montium Angariae Et Westphaliae Reliqua Illvstris Atque Amplissimae Ivrecinsvltorum Ordinis Consensu Praeside *Ioanne Wunderlich* Ivris Vtrivsq. Doctore Et Societ. Tevton. Atque Lat. Ien. Membro Honorar. Ad D. XXI. Septembr. M D CCLIII Pvblicae Ervditorum Disquisitioni Svbmittit Avctor **Ioannes Himesch Corona Transylvanus**. – Ienae: Litteris Schillianis, (1754). [2], 30 p. 4°.

La sfârșitul tezelor se află trei poezii de felicitare în germană și una în latină, dedicate respondentului din partea compatrioților *Johann Freundt, aus Siebenbürgen, Jacob Gotthard Kleinkauf, aus Kronst. In Siebenbürgen, Andr. Stock. Cibinio Transylvanus, S. S. Th. Cultor, Peter Weber, aus Rosen=Au in Siebenbürgen*.

VD18 10534342

SLUB Dresden <Diss. jur. Civ. 455, 30>

1757

KESSLER, Johann Georg – (1730-1772 sau 1795), teolog evanghelic, originar din Sibiu. La 5 octombrie 1750 s-a înscris la Universitatea din Jena, în aprilie 1752 a trecut la Universitatea din Helmstedt, de unde s-a întors peste un an la Jena, unde și-a încheiat studiile. După întoarcerea acasă, a fost profesor de gimnaziu și preot la Sibiu.

13. HENNINGS, Justus Christian

Dissertatio Quae Inquirat In Quaestione: Quoniam Sensu Omnipraesentia Deo Ante Mvndum Conditum Sit Tribvenda Quam Rectore Magnificentissimo Serenissimo Principe Ac Domino Domino Ern. Aug. Constantino Duce Saxoniae Ivliaci Cliviae Montium Angariae Westphaliae Reliq. Consentiente Amplissimo Philosophorum Ordine Viro Praecellentissimo M. *Ivst. Christ. Hennings* Philos. Doct. Amplissimi Philosophor. Ordin. Adivnct. Des. Die [?] Mens. Septembr. M DCCLVII. Placido Ervditorum Examine Svbiicit Avctor **Ioannes Georgivs Kessler Cibinio-Transylvanus**. – Ienae: Litteris Tennemannianis, (1757). 23, [4] p. 4°.

La finalul tezelor se află cuvântări și poezii dedicate respondentului de *Lavr. Ioannes Daniel Svccow P. P. O., Lvcas Ioh. Brenner, Media-Transylvanus, Petrus Fackler Cib. Transylvanus, Rvdolphvs a Bnav, Martisb.-Saxo, Henr. Wilh. De Münch, Martisb.-Saxo, P. Wolf, Cibiniensis*.

VD18 11690976

SBB-PK Berlin <16 in: Bd 8603-23>

1763

DRAUTH, Samuel Friedrich von – (1735-?), originar din Sibiu, a fost fiu de medic. După terminarea Gimnaziului din Sibiu, și-a început studiile, în aprilie 1760, la Universitatea din Erlangen, unde a studiat medicina, apoi s-a mutat, în octombrie al aceluiași an, la Jena. La 18 mai 1763 a obținut licența la Facultatea de Medicină; a fost studentul profesorului Ernst Anton Nicolai. A fost și autorul poeziei de felicitare.

14. FASELIUS, Johann Friedrich

Ioannis Friderici Faselii H. T. Facultatis Medicae Decani Programma Invitatorivm De Saccis Lowerianis Dissertationi Inavgvrali De Ortv Effectvum Inprimis Febrivm Ex Irritatione Generosissimi Atqve Doctissimi Medicinae Doctorandi **Samvelis Friderici De Dravth Transylvani** Die X. Septembr. M DCC LXIII. Habendae Praemissvm. – Ienae: Litteris Felicis Fickelscherrii, (1763). 8 p. 4°.

Invitație la susținerea publică a lui Samuel Friedrich von Drauth, care a studiat medicina la Universitatea din Jena și, în anul 1763, a obținut și titlul de doctor în medicină. Lucrarea cuprinde și unele date biografice ale absolventului.

VD18 12903469

ThULB Jena / Mag <4 Diss. med. 30 (25)>

15. NICOLAI, Ernst Anton

Dissertatio Inavgvralis Medica De Genesi Ebrietatis Qvam Svmmi Nvminis Avspiciis Praeside *Ernesto Antonio Nicolai* Medicinae Doctore Potentissimi Borvssorum Regis Et Serenissimi Dvcis Saxo-Vinariensis Et Isenacensis Consiliario Avlico Chymiae Et Praxeos Professore Pvblico & Ordinario Et Electoralis Mogvntinae Academiae Scientiarvm Vtilivm Sodali Pro Gradv Doctoris Hora IX-XII. Die XXVIII. Maii MDCCLXIII. Pvblice Defendet Avctor *Ioannes Adamvs Scherer Wormatiansis*. – Ienae: Litteris Stravssianis, (1763). 24 p. 4°.

La sfârșitul tezelor de disertație, se află o poezie de felicitare dedicată respondentului de **Samuel Friedrich von Drauth, Med. Doctorandus, aus Cronstadt in Siebenbürgen.**

VD18 13032372

ThULB Jena / Mag <4 Diss. med. 30 (21)>

16. NICOLAI, Ernst Anton

Dissertatio Inavgvralis Medica De Ortv Effectvum Inprimis Febrivm Ex Irritatione Qvam Sv Svmmi Nvminis Avspiciis Praeside *Ernesto Antonio Nicolai* Medicinae Doctore Potentissimi Borussorum Regis et Serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis et Isenacensis Consiliario Aulico, Chymiae et Praxeos Professore Publici Ordinario et Electoralis Mogvntinae Academiae Scientiarum Vtilium Sodali Pro Gradv Doctoris Die X. Septembr. A. R. S. MDCCLXIII. Pvblice Defendet Avctor **Samvel Fridericvs De Dravth Corona-Transylvanus Saxo.** Ienae: Litteris Felicis Fickelscherrii, (1763). [2], 42 p. 4°.

VD18 12770728

ThULB Jena / Mag <4 Diss. med. 30 (24)>

1763

ZIEGLER, Johann – originar din Brașov, a fost student la medicină în Jena, de la 28 septembrie 1761.

17. TRUHART, Anton

Dissertatio Medico-Physiologica De Organis Hvmores Praeparantibvs Stricte Sic Dictis Qvam Deo Avxiliante Et Consensv Gratosae Facvltatis Medicae Die XII. Novembr. M D CC LXIII. Contra Ervditorvm Dvbia Defendent Praeses *Antonivs Trvhart* Medicinae Doctor Et Respondens **Ioannes Ziegler Corona-Transylvanus**. – Ienae: Aere b. Georgii Michaelis Marggrafii Vidvae, (1763). 32 p. 4°.

VD18 13100130

ThULB Jena / HZ <4 Diss. med. 44 (54)>

1765

SCHMID, Johann Christian – (1739-?), originar din Sighișoara, a fost student la medicină în Jena, de la 1 octombrie 1760; și-a încheiat studiile, obținând titlul de doctor în medicină în anul 1765.

18. FASELIUS, Johann Friedrich

Ioannis Friderici Faselii H. T. Facvltatis Medicae Decani Programma Invitatorivm Primvm De Partibvs Oleorvm Aethereorvm Constitvtivis Dissertationi Inavgvrali De Mixtione Corporis Hvmani Clarissimi Atqve Doctissimi Medicinae **Doctorandi Ioannis Christiani Schmidii Schaessbvrgo-Transylvani** Die XXX. Mart. MDCCLXV. Habendae Praemissvm. – Ienae: Ex Officina Felicis Fickelscherrii, (1765). 4°. 8 s.

Invitație la absolvirea lui Johann Christian Schmidt, care a avut loc la 30 martie 1765, la Universitatea din Jena.

VD18 90484436

ThULB Jena / Mag <4 Diss. med. 30 (36):1>

19. NICOLAI, Ernst Anton

Dissertatio Inavgvralis Medica De Mixtione Corporis Hvmani Qvam Svb Avspiciis Svmmi Nvminis Praeside *Ernesto Antonio Nicolai* Medicinae Doctore Potentissimi Borussorum Regis et Serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis et Isenacensis Consiliario Aulico, Chymiae et Praxeos Professore Publico Ordinario et Electoralis Moguntinae Academiae Scientiarum Vtilium Sodali Pro Gradv Doctoris Die XXX. Martii MDCCLXV. Pvblice Defendet Avctor **Ioannes Christianvs Schmid Schaessbvrgo-Transylvanvs**. – Ienae: Litteris Felicis Fickelscherrii, (1765). 4°. 24 s.

VD18 13110705

ThULB Jena / Mag <4 Diss. med. 30 (35)>

1768

HUTTERN, Michael von – jurist, originar din Sibiu, s-a înscris la Universitatea din Jena în anul 1766 și a terminat-o în anul 1769.

20. REICHARD, Johann August

Selecta Qvaedam Ad Materiam De Statibvs Provincialibvs Eorvmqve Variis Ivribvs Particvla Prima Illvstris Ivrisconsvl. Ordin. Consensv Praeside *Io. Avgvsto Reichardt* Ivrvim Doctore Cvriae Provincialis Saxonicae Commvnis Advocato Ordinario Et Syndico Academiae Die 1. Ivl. M D CCLXVIII. Ervditorvm Disqvisitioni Svbmittit Avctor **Michael De Hvtern Cibinio-Transilvanvs.** – Ienae: Litteris Schillianis, (1768). [4], 32, [4] p. 4°. VD18 15066878

BSB München <4 Diss. 5305 (14)>; <4 Diss. 3469, 18>

1769

21. REICHARDT, Johann August

Theses Ivris Criminalis Qvae Probant, Delinquentem, Neqve Confessvm Neqve Convictvm, Condemnari Posse A Friderico Ernesto S. R. I. Comite De Schoenbvrg Speciminis Loco In Collegio Dispvatorio Qvod Svb Praesidio Excellentissimi *Io. Avgvsti Reichardt* Iv. Ctr. Doctoris Ac Professoris Pvblici, Syndici Academiae Inclytae Ienensis, Nec Non Cvriae Provincialis Saxon. Commvnis Advocati Ordinarii Floret, Exhibitae Atqve Contra Virorvm Generosissimorvm Et Praenobilissimorvm **Michael Ab Hvtern, Cibinio Trans.** Et *Christoph. Christiani Lvdovici Hoenniger Schwarzbvrg.* Dissentientivm, Svbia In Acroaterio Ictorvm Pvblico Hora Pomerid. II. Defensae. Ienae D. 11. Febr. MDCCLXIX. – Ienae: Litteris Schillianis, (1769). [2], 16 p. 4°.

VD18 90591364

ULB Halle <Jena, Diss., 1768-69 (16)>

1770

HERTEL, Johann – originar din Sibiu, la Jena a studiat medicina din anul 1766, și-a terminat studiile prin obținerea titlului de doctor în medicină în anul 1770, susținând disertația în domeniul obstetricii.

22. BALDINGER, Ernst Gottfried

Dissertatio Inavgvralis Medica De Doloribvs Post Partvm Et Agendi Modo Remediirvm, Eos Avt Lenientivm, Avt Excitantivm, Qvam Consensv Gratosae Facvltais Medicae Praeside *Ernesto Godofr. Baldinger*, Philosoph. Et Med. Doctore, Med. Theoret. Et Bot. Prof. Ord. Pro Gradv Et Privilegiis Doctoris Medicinae D. XXIX. Decembr. MDCCLXX. Pvblice Defendet Avctor **Ioannes Hertel, Cibinio-Transilvanvs-Saxo.** – Ienae: Litteris Stravssii, (1770). 4°. 24 s.

VD18 10150846

ThULB Jena / Mag <4 Diss. med. 44 (43)>

Abrevieri bibliografice

- Babeș-Bolyai Tudományegyetem – rövid történeti áttekintés. [online]. <https://www.ubbcluj.ro/hu/despre/prezentare/istoric> [accesat la 2022-08-28].
- Greifing – Valentin Greifing, von [online]. https://de.wikipedia.org/wiki/Valentin_von_Greifing [accesat 2022-09-02].
- Honterus – Johannes Honterus [online]. https://www.welcometoromania.eu/Brasov/Brasov_Liceul_Honterus_m.htm [accesat la 2022-08-27].
- Szögi 2011 – László Szögi. *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon 1526-1700. Ungarländische Studenten an deutschen Universitäten und Akademien 1526-1700*, Budapest, 2011.
- Tar 2004 – Attila Tar. *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon 1694-1789. Ungarländische Studenten an den deutschen Universitäten und Hochschulen 1694-1789*, Budapest, 2004.
- Schmeitzel – Martin Schmeitzel [online]. https://de.wikipedia.org/wiki/Martin_Schmeitzel [cit. 2022-09-02].
- BSB München – Bayerische Staatsbibliothek München
FB Gotha – Forschungsbibliothek Gotha
SBB-PK Berlin – Staatsbibliothek zu Berlin-Preußischer Kulturbesitz
SLUB Dresden – Sächsische Landesbibliothek / Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
SUB Göttingen – Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
ThULB Jena – Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek Jena
UB Heidelberg – Universitätsbibliothek Heidelberg
UB Tübingen – Universitätsbibliothek Tübingen
ULB Halle – Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt Halle

